

YARATICILIĞI GELİŞTİREN BİR YÖNTEM VE YARATICI BİREYİ YETİŞTİREN BİR DİSİPLİN: EĞİTSEL YARATICI DRAMA*

Giriş

Günümüz dünyası bir bilim ve teknoloji dünyasıdır. Birçok yazar ve düşünür endüstri çağı diye niteliyor çağımızı. Hemen belirtmeliyiz ki, endüstrileşmek demek yalnızca ekonomik ve teknik olguların benimsenmesi demek değildir. Asıl olan, çağın gerektirdiği yeni düşünme biçimlerine ulaşmak, hızlı tepkiler verebilmek, ulusal sosyo kültürel kimliğini yitirmeksizin her alanda yaratıcı olmaktır.

Gene günümüzde sürekli üretilen yeni bilgiler ve bunların temelindeki kimi eski bilgilerin, artık alışılmış yollardan edinilmesi ve korunması hemen hemen olanaksızlaşmıştır. Sayısız bilgilerin insanların zihinlerinde işlenilebilmesi ve insanların bu bilgilere egemen olabilmesi için, bireylerin bu bilgileri, disiplinlinler arası bir yaklaşımla, karşılıklı etkileşimleri içinde ve birtakım kümeler biçiminde algılamaları gereklidir. Bu kümelerin de geçici yapılar olarak algılanması gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü değişim durmamaktadır.

İnsanın iki yönü, iki bilinçlilik durumu, iki düşünme biçimi bulunmaktadır. Daha açıkça, beynimizdeki iki yarı kürenin, belli başlı ayrımının, sol yarıkürenin ussal, soyut kavramsal, usavurumcu, mantıklı, ardışık ve dizisel düşünme biçimine sahip olması ve sağ yarı kürenin ise sözel olmayan, ardışık olmayan, ıraksak (divergent), sezisel, sezgisel, imgesel düşünme biçimlerini kullanmasıdır. Duyuşsal alanla ilintili, imgesel ve sezgisel örüntülerle kavrayış biçimleri; genelde duyusal ilişkilerin değerlendirildiği bilinçlilik durumlarıdır. Söz konusu olan, ikinci sayılan bu biçimin kesinlikle sözel ve sayısal becerilere aşırı yöneltilen eğitim sistemlerinde ele alınması gerekliliğidir. Çünkü her iki alan arasındaki dengenin kurulması gerekmektedir.

Bilindiği gibi çocuk, önce dolaysızca duyumsal ve duyuşsal yaşantılar ve deneyimlerle öğrenmeye başlar. Anlama ve kavrama, çoğu kez sözel olmayan (non verbal), imgesel, sezisel, görüsel (praesentativ) örüntülerle, bu örüntülerin düzenlenmesiyle, bunlar arasında ilişkilerin kurulmasıyla gelişir.

7-11 yaşlarındaki çocuk, benzerlikleri ve farklılıkları giderek daha iyi ayırdedecek düzeye gelir. Nesneleri, çevresinde olup bitenleri sorgulamaya başlar.

Ussal düşünme demek ki gelişme içinde sonradan, bu sezisel, sözel olmayan anlamaları belli bir dizgeye oturtur ve doğrular(Beynin sol yan küresi).

Öyleyse özellikle çocuğun eğitiminde duyumsal, duyuşsal, hatta düşsel yaşantıların da

* San. İ. 1996, Yeni Türkiye Dergisi, Eğitim Özel Sayısı, Ocak-Şubat 1996, Sayı 7, s. 148-160.

+Yaratıcı Drama 1985 – 1998 Yazılar-İnci San’a Armağan, Naturel Yayınları, (2006) s. 342-363

iş koşılması kesinlikle gereklidir ve yaşamsal önem taşır. Yalnızca sol beyne yüklenmek, ilerinin çok yönlü düşünemeyen, ezberciliğe yönelmiş olduğu için bir türlü üretken ve yaratıcı olamayan bireylerinin ortaya çıkmasına neden olur.

Onun için eğitimde her iki yönün, her iki düşünme biçiminin yer alması gereklidir. Sözel ve sayısal becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra; duyuşsal, sezisel, görüsel, imgelemsel yaşantı ve deneyimlerin yer alması, duyuşsal ve duyuşsal süreçlere yer verilmesi gereklidir.

Ancak, bilgiler hâlâ bize sınıflama ve kategoriler içinde ve bilgisellikleri, bilişsellikleri vurgulanarak verildiğinden, çevremizi ve dünyamızı anlayabilmek için gerekli bu diğer boyutlara pek ulaşamamaktayız. Öyleyse ortaya şöyle bir soru atabiliriz: Öğrenilmiş bilgi sınıflamaları içinde asıl gerekli olan bilgi kümelenmelerine nasıl ulaşabiliriz? Arada eksik kalan, kısaca belki geleneksel öğrenme biçimleri dışında kalan boyutlara nasıl ulaşabiliriz?

Yaratıcı birey, çevre ve dünyasını biçim ve mekân ilişkileri ve çok yönlü etkileşimler içinde görüp algılayabilmelidir. Sanatçı da zaman ve uzam (mekân) içindeki yerini algılayarak ve zaman ve uzam ile olan ilişkilerini ortaya koyarken, eserinde bugünün insanının evrenle ilişkisini yansıtmaktadır, bir bakıma. Onun için sürekli değişmekte olan teknoloji ile birlikte sosyo-kültürün, bu arada kuşkusuz siyasal yönelimlerin eğitim siyasaları ve sistemlerinin ve öğrenme süreçlerinin de sürekli bir değişim içinde olması söz konusudur. Moda bir deyişle de, bilgilerin ve bilgilenmenin çağı yakalaması gereklidir.

Dünyayı her alanda yeni etkileşimler, yeni kümelenmeler ve yapılanmalar içinde algılayabilmek için gerekli alışkanlıkların edinilmesi bazı yöntemlerle geliştirilebilmektedir. Yaratıcı drama çalışmaları böyle bir yöntemi bize sunmaktadır. Gerek öğretmen ve eğitimcilerin yaratıcı dramayı bilmeleri, gerekse öğrencilerin bu yöntemle de yetişmeleri onları iki en önemli boyuta, yaratıcılığa ve eleştirel düşünmeye yöneltecektir.

Eğitsel Yaratıcı Drama Nedir? Ne Değildir?

Yaratıcı drama, doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, bir eğitim ünitesini, kimi zaman da bir soyut kavramı ya da davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duyuş ve yaşantıların gözden geçirildiği "oyunu" süreçlerde anlamlandırması, canlandırmasıdır.

Ancak yaratıcı eğitsel drama çalışmaları, tiyatro yapmak olmadığı gibi oyunculuk da değildir.

Yaratıcı drama tiyatro formlarını kullanır, özünde de oyunculuk sözcüğünün kökündeki "oyun" kavramı bulunur. Tıpkı bir tiyatro ürününün sahneye koyuluş süreçlerinde yaşandığı

gibi drama çalışmalarında katılımcılar belli bir atmosferi, oyun oynamadan duyulan hazzı paylaşırlar. Oyun ya da drama yönlendiricisini de bir bakıma tiyatro yönetmenine benzetebiliriz. Fakat drama olgusu bir tiyatro ve oyunculuk örneği sergilemek değildir. Yazılı bir metne dayanmaz, sahneye konmak üzere hazırlanmaz.

Oyun süreçlerindeki ve yaşam durumlarındaki dramatik anlamın uzmanlarca, grup içi etkileşim süreçleri içinde yaratılması yaratıcı drama çalışmaları olarak nitelenmektedir. Yaratıcı Drama "Creative drama" kavramı daha çok ABD'de kullanılan bir kavramdır. İngiltere yaratıcı dramanın eğitim süreçleri içinde kullanılması bakımından en deneyimli ülkedir, daha çok "eğitimde drama" (drama in education) kavramı kullanılmaktadır. Federal Almanya'da yerleşmiş kullanım ise, "okul oyunu" ya da "oyun ve etkileşim" (Schulspiel, Spiel und Interaktion) ve son yıllarda canlandırmacı oyun (darstellendes Spiel) olup, bu konuyla kuramsal ve uygulamalı olarak ilgilenen alan da "Oyun ve Tiyatro Eğitilimi" ya da "Oyun ve Etkileşim Eğitilimi" (Spiel und Theaterpaedagogik veya Interaktionspaedagogik) adını almaktadır.

Drama etkinliğine katılanların, en başta grup içi bir çalışmaya hazır olmaları, kendilerini rahat ve güvenli duyumsamaları, kendilerinde yeni ve değişik şeyler keşfetmeye hazırlıklı olmaları gereklidir ve bir bakıma bu yeterli ön koşuldur.

Bu tür bir etkinliği yürütecek *grup liderinin* ise, başlangıçta üzerinde durduğumuz oyunculuk ve tiyatro yapma hakkında az da olsa bir eğitim almış olması gereklidir. En önemli özelliği iletişime açık, istekli ve hazır olma niteliğini taşımasıdır, ikinci özelliği ise, tiyatro bilimiyle ilgilenmiş olması, tiyatro terminolojisini bilmesi, pek çok oyun biçimi tanınması, oyun pedagojisi bilgilerine sahip olmasıdır. "Katılanlar-oyun-oyunun kuralları" arasındaki sürekli etkileşimi yönlendirebilen bu lider hem oyuncu, hem pedagog hem de biraz psikologdur. Gözden kaçırmaması gereken üç alan bulunmaktadır. Sanatsal alan, kuramsal (bilgisel) alan ve eğitim-öğretim bilgisi (didaktik) alanı. Ayrıca bir drama liderinin Araştırmaya dayalı ve çeşitli dersler arasında ilişkiler kurabilen, disiplinlerarası projelerin geliştirilip yürütülmesini;

- Atölye çalışmaları (Workshop'lar) düzenlenmesi ve özgür zamanlarda bunların gerçekleştirilmesini (söz gelimi hafta sonları ya da yaz aylarında olmak üzere kısa ve uzun süreli olarak),

- Yerel kültürel organizasyonlarla bağlantı kurarak değişik sosyo-kültürel ortamlarda çalışılabilmesini; işbirliğine gidilmesini sağlayabilmesi gerekir.¹

Bir dramanın gerçekleştirilebilmesi için, grup içinde daha küçük gruplarla tanışarak fikir

¹ Hoffmann, Klaus, "Tiyatro Pedagojisi İçin Bir Temel öğretim Programı Taslağı", *Thater und Schule-Konzepte und Materialien* (1995) Hannover, s. 101.

alışverişi yapma, değerlendirme, tartışma, yargılama, eleştirme gibi düşünsel boyutta çalışmaların da yapılması gereklidir. Bunun için de bireyin kendini, bu küçük grup ya da büyük grupta rahat ve güvenli hissetmesi gerekli olduğundan, öncelikle kendini tanıma ve karşısındakini tanımaya ve kendini karşısındakine de tanıtmaya yönelik çalışmalarda bulunmasına gereksinim vardır. Olay, olgu, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik olan drama çalışmalarında, tiyatro olgusunda olduğu gibi, bir başlangıç ve bir son bölümü olmayabilir. Ama bildiğimiz çocuk oyunlarındaki gibi, belli kuralları ve belli kurallar içinde sonsuz özgürlükleri içerir.

Gruptaki bireyler, kendilerince saptanmış olan bir genel çerçeve (söz gelimi saptanmış olan konunun ya da tartışılması istenen davranış biçiminin getirdiği belli sınırlılıklar) içinde kalırlar; ama bu çerçeve içinde birey, kendi yaratıcılığı, içselliği, önceki yaşantıları, bilgileri ışığında, deneyim ve izlenimlerin etkisi ve rehberliğinde alabildiğine özgündür, dolayısıyla da özgürdür. Gene birey, canlandırmalar süresinde, tiyatroda olduğu gibi tipler, roller ve kişilikler yaratıp bunları deneyebilir.

Gene de eğitsel ya da yaratıcı drama çalışmaları ne tiyatro yapmaktır ne de oyunculuk. Ancak drama, içerdiği oyunsal ve tiyatrosal boyutlar dolayısıyla katılımcılara "eğlenme ve haz alma" duygusunu duyumsatır. Gruptakilerle ve grup yönlendiricisiyle paylaşılan bu haz, kuşkusuz estetik bir hazdır. Çünkü tiyatro ve oyun formları sanatsal ve estetik nitelikler taşırlar, öyleyse eğitimin temel alanlarından biri olan "estetik eğitim" de gerçekleşir.

Ayrıca yaratıcı drama sürecinde diğer sanat dallarının uğraşları da yer alır. Kullanılan yazınsal metinler, şiirler, senaryolar yalnızca esinlenmek için ya da geliştirilmek için kullanılır; grup kendisi senaryo yazmaya koyulabilir. Dekor, kostüm, maske, kukla tasarımları, çevre tasarımları; dans, ritmik devinimler; öğrenim malzemesinin yer alacağı çizelgeler ve çizgiler (şema) oluşturma; müziği (ister hazır müzikler isterse katılımcıların kendi yaratacakları müzikler) kullanır; ayrıca fotoğraf, film, video ve elektronik dallar da işe koşulabilir. Tüm bunlar tam bir sanatsal ve estetik eğitim sağlar. Özgünlük en önemli ilke olduğundan, bu kesinlikle yaratıcılığa götüren bir eğitsel süreçtir.

Niçin Eğitimde Yaratıcı Drama?

Çocuklar en az yetişkinler kadar yoğunlukla bu dünyayı bizlerle paylaşmaktadırlar. Öğretmen ve eğitimcilerin belki de asıl görevi, çocukların ve ergenlerin dünyayı anlayabilmeleri yönünde, onların çevreleri ile başkalarıyla ve kendileriyle etkili ve doğru bir etkileşim ve iletişime girmeleri için olanaklar hazırlamaktır.

Ancak, özellikle de günümüzde, okulda ve evde çocuklara bu bakımdan sağlanan

olanaklar kısıtlı olup, üstelik çocuğun çevresi ve dünyası ile kurduğu iletişimde, arada hep bir araç bulunmaktadır. Ya öğretene, ya ders kitabı ve yazarı ya da bir kitle iletişim aracı. Böylece çocuğun duyuşsal alanı ve özellikle duyguları ile düşünsel dünyası ve bilişsel alanı ister istemez birbirinden ayrılmakta, öğrenme yaşantısal olmaktan çıkıp, salt bilişsel yoldan gerçekleşmekte, çocuğun bilgilerini öznelletirmesine ve dolayısıyla onları yararlı ve işlevsel kılmasına çok az olanak tanınmaktadır. Oysa yukarıda da değindiğimiz gibi öğrenme süreçlerine duyuşsallığı, "affective" yaşantıları da katmak gerekir.

İşte yaratıcı drama çalışmaları, yukarıda sayılan yeti ve değerlerin öğrenme süreçlerine katılmasını olanaklı kılmaktadır.

Yaratıcı dramanın önemli çalışma alanlarından biri olan etkileşim eğitilimi (pedagojisi), ise insanlararası karşılıklı davranışların öğrenilebilirliği ve öğretilbilirliği ile uğraşır. Grup içinde sürekli yeni ve değişen durumlardaki davranışlar ortaklaşa yaşanarak ortaya çıkarılır ve saptanır.

Bu da drama ortamında ortak olarak uygulanan ve yaşanan *davranışların öğretilmesine* yol açar ki bu sürece başka bir adlandırma ile "toplumsallaşma" demektediriz. Demek ki yaratıcı drama uygulamalarının çok önemli bir boyutu olan toplumsallaşma öncelikle grup içindeki etkileşimle gelişir.

- (1) Yaşamda ve çocuk oyunlarındaki temel yapıların benzeşmesi, oyundaki etkileşim ile toplumsal gerçeklikteki etkileşimin de temel yapılarının benzer olması, oyunun eğitimde kullanılmasında başlıca etmen olmuştur. (Evcilik oyunu ile evlilik kurumu gerçekliklerinin benzeşmesi gibi).

Çocuk çeşitli oyunlar yoluyla aynı zamanda gelecekteki yaşamına da hazırlanmaktadır. Ancak, gelenekselleşmiş, kalıplaşmış çocuk oyunlarının ve ritüellerin yüzlerce ya da onlarca yıldır değişmeyen bir bakıma tutucu yanı, doğal olarak yaratıcı dramada yer almaz. Yaratıcı dramada bir yöntem olarak benimsenen oyunlar ve doğaçlama süreçleri, değişebilirliği ve yaratmayı sağlar. Bu etkinlikler yaşam durumlarına bir hazırlıktır.

Eğitimde Dramanın Kısa Tarihçesi

Ünlü eğitimci John Dewey 1921'lerde şu gözlemde bulunmuştu: "Eski eğitim sisteminde ağırlık çocuğun dışındaydı: Öğretmende, ders kitabında, çocuğun içgüdü ve içtepkisel etkinliklerinin bulunmadığı her yerde idi... Şimdi yapmaya çalıştığımız değişikliklerde ağırlık noktası da değişmektedir... Çocuk, eğitim uygulamalarının çevresinde

döndüğü bir güneşe dönüşmektedir".² Bu sözler kuşkusuz Amerikan eğitim sistemi için geçerli idi. Bu arada İngiliz eğitim sisteminde de değişiklikler oluyordu. Çocuğun, içine bilgilerin boca edildiği boş bir kap gibi görünmesi, 1870'lerden başlayarak eğitimde yapılan yeniliklerle "çocuk merkezli eğitim" konseptine dönüşüyordu. Ve bunlar doğal olarak Rousseauesk bir bakış açısından kaynaklanıyordu.³

"Boş kap olma" görüşü ile "çiçek açan tohum" (Froebel) modeli arasındaki savaşım, eğitimde dramının ve oyunun kullanımında da etkili olmuştu. O dönemlerin ilerici eğitimcileri, özellikle İngiltere'dekiler dramaya özel bir yer vermişlerdi. Oynayarak davranış geliştirme, "acting behaviour" çocuk oyunlarından yola çıkıyordu ve artık merkez olan çocuğa yönelikti. Bu oyunlarda ortaya bir ürün çıkmasından çok, *sürece* önem veriliyordu.

Kuşkusuz İngiltere'de her öğretmen drama konusuna aynı ilgiyi duymamıştı ama ilgi duyanlar, yolu açan önderler olarak bu yeni eğitim akımında yerlerini almışlar ve drama okullara, "çocuğun merkez olması", "aktif yöntem" ve "kendini ifade etme" parolaları arasına girmişti.

20.yy.'ın başında, (1911'lerde) sınıfta uygulanan ilk drama dersleri ile ilgili olarak, bir köy öğretmeni olan Harriet Finlay-Johnson'ın adı geçer. Bu ilk uygulamalar bir tür "make believe play" (öyleymiş gibi yapma oyunu) biçimindeydi.⁴ Bu arada "drama in education"ın kuramsal temelleri atılıyor, pek çok yayın yapılıyordu. Okul Oyununun okul temsilleri ve tiyatrodan çok farklı bir olgu olduğu üzerinde duruluyordu. Söz gelimi Sully şöyle demekteydi: "Dramatizasyon çocuğun kendine yeni bir çevre yaratmasıdır. Dramada rol oynayan çocuğun aldığı zevk, herhangi bir izleyicinin değerlendirmesine bağlı değildir".⁵ Böylece drama, bir süreç ve özellikle bir öğrenme süreci olarak Finlay-Johnson'ın çok doğru olarak anladığı biçimde, gelişimine başladı; ancak sonraki elli altmış yıl içinde o kadar iyi değerlendirilemedi. Çoğunlukla dil ve sözellik ağırlıklı olarak hünerlerin sergilendiği gösterimlere dönüşerek sürdü. Drama olgusu, okul temsillerine, retorik çalışmalarına, toplu halde konuşmaların sergilendiği müsamerelere dönüştü. Ancak 1960'larda, Dorothy Heathcote ile drama gene asıl olması gereken biçimini bulmaya başladı.

1970'lerde Heathcote, dramayı yeniden tanımlamaya girişti ve drama ile eğitim arasındaki ilişkileri yeni baştan irdeledi. Bu arada drama öğretmenlerine düşen rol de yeniden incelendi. Konular, ilkeler, kullanım alanları, sonuçlar ve sorumluluklar gözden geçirildi.

² "Dewey, John: The School and Society, Chicago 1921" Bolton, Gavin: "Changes in Thinking About Drama", in : Educating Through Drama, Cilt. XXIV, No.3, Ohio 1983, s. 151-158.

³ Bolton, Gavin : a.g.m., s. 152.

⁴ Bolton, Gavin : a.g.m., s. 153.

⁵ "Sully, J., Children's Ways : Being Selections From the author's "Studies of Childhood", London 1897.

Heathcote'ın yöntemi de belirlendi.⁶

Heathcote çocuklara, oyunları taklit etmek ve edebiyat örneklerini dramatize etmek yerine, bir olayda ya da bir çalışma biriminde dramatik anı bulmalarına yardım etmeyi yeğliyordu. Heathcote, daha etkili biçimde öğrenmenin sağlanması için, öğretmenlere dramayı kullanırken öğrencilere yardım etmelerini salık veriyordu. Onların bir rehber ve bir kaynak kişi olarak öğrencilerle birlikte çalışmalarını doğru bulmaktaydı. Okulda ayrıca bir drama uzmanı olduğu zaman, Heathcote, öğretmenin de dersi kendi önerilen çerçevesinde izlemesi gereğini savunmaktaydı. Okulda uzman olmadığı zaman, sınıf öğretmeni, konuya ilişkin gerilim, çatışma ya da asıl önemli ilgi noktasını nasıl bulacağını, uygun kaynak araç gerecin nasıl toplanacağını ve özgün bir proje çalışması ile sınıfa nasıl kılavuzluk edileceğini öğrenmelidir. Böyle bir süreç, çalışmanın genişliğine ve öğrencilerin ilgisine bağlı olarak birkaç haftaya da bir dönem sürebilir.⁷

Denebilir ki böylece eğitimde drama tarihinde, öğrencilerde gerçek yaşantılar yaşatma dönemi de başlamış oldu. Bu şöyle de söylenebilir: Bir durumun içerisine girme sürecini kullanmak. Bolton, Heathcote'un yönteminin Brecht'in yabancılaştırma ya da mesafe koyma (distancing) yöntemine benzerliğine dikkati çekmektedir. "Mesafe koyma, dramanın bir eğitim süreci olarak anlaşılabilmesinin anahtarıdır"⁸ Böylece oyundaki kurallara bağlı özgürlükler" içinde, var olan durumdan ve var olan şeylerden uzaklaşma, yeni bir şeyi, yeni bir durumu inceleme, deneme, eskiyi sorgulama, eskiyi inceleme de olanaklı oluyordu. Dolayısıyla, yaratıcı dramada, hiçbir zaman bir şeyi olduğu gibi kabul etme, öykünme söz konusu değildir. Çocuk oyunlarının öykünmeye dayalı olmalarına karşın, yaratıcı drama bundan özellikle kaçınır. Yaratıcı olabilmek için gerekli olan korkusuz olma, açık olma gibi psişik durumlara girebilme ancak böyle söz konusu olabilir ve ancak o zaman rollere, ölçünlere, sistemlere ve sorunlara belli bir uzaklıktan bakabilmek mümkün olabilir. Yaratıcı olabilmek için kendi kişiliğini tanımış olmak ve klişeleşmiş düşünme biçimini bir yana bırakabilmek gerekir.

Eğitimde Yaratıcı Dramanın Diğer Kimi Özellikleri

J. Norman dramayı şöyle tanımlamaktadır: "Drama etkinliği, drama yaşantısının somut olarak duyumsanmasıyla kişinin evrensel, toplumsal, moral, etik ve soyut kavramları anlamlandırmasıdır" Bu tümceyi ki Bolton'un Augusto Boal'e dayanarak J. Norman dramayı şöyle tanımlamaktadır: "Drama etkinliği, drama yaşantısının somut olarak duyumsanmasıyla

⁶ Bolton, G., a.g.m., s. 155. (Burada, drama öğretmenin ya da oyun pedagogunun aynı zamanda oyunculuk eğitimi almış olma koşulunun belirlenmesini de bulmaktayız.)

⁷ McCaslin, Nellie. *Creative Drama in the Classroom*, Players Press, CA 1990, s. 291.

⁸ Bolton, G., a.g.m., s. 155.

kişinin evrensel, toplumsal, moral, etik ve soyut kavramları anlamlandırmasıdır"⁹ Bu tümceyi ki Bolton'un Augusto Boal'e dayanarak¹⁰ kurgusal dünya ikilisinin dramada özümsemişi anlamındadır. Drama bu iki dünyanın etkileşiminden örülüdür. Örneğe: Bir tahta parçasını kılıç olarak kullanan çocuk için o anda o nesne hem tahta, hem kılıçtır. Oyunda gerçek bir kılıç kullanılırsa, çocuk ya da bu oyunu oynayan birey için o kılıç, hâlâ gerçek dünyadaki kılıç değildir. Şu var ki çocuk ya da birey bu durumun ayırdındadır. Demek ki drama bir zihinsel durumdur bir bakıma, yani dramanın bir eylem, bir edim durumu olması yanısıra bir de zihinsel durumu içermesi söz konusudur. Bu da dramanın bir soyutlama olduğunu açıkça gösterir. Oynayan kişi tarafından drama, gerçekmiş gibi duyumsanır ve gerçek duygular yaşanır ve açıklanır. Ama öte yandan tüm bunların bir soyutlama düzleminde olması bakımından gerçekliğin coşkusu ikili bir biçimde duyulur. Vygotsk'nin dediği gibi oyundaki rolünde bir hasta ya da zulüm gören bir çocuk gibi ağlayan çocuk, bundan gerçek bir oyuncu gibi de zevk duyar.¹¹

İşte kurgu ve gerçeklik arasındaki bu ikili durum, dramanın gücünü oluşturur. Aynı durum bir başka bakımdan da dramanın kolayca benimsenmesini olanaklı kılar. Şöyle ki, oynanan rolün gerçek olmayışı, oynayanın kendisi kalıp, oynadığı kişi olma zorunluluğu bulunmaması, o kişiye bir risk, kendini tehlikeye atma sorumluluğu getirmemektedir. Yaşamda üstlendiğimiz çeşitli rolleri (toplumsal roller gibi) üstümüzden kolayca atamayız, onları değiştiremeyiz; tiyatro oyununda bile bu olanaklı değildir. Rolünü değiştirme, yeni bir durumu yaratma, düzeltme, araştırma, yeniden ve farklı oynama, yaratıcı dramanın içeriğinde vardır.

Yaratıcı Dramanın Kazandırdığı Diğer Boyutlar ve Kullanıldığı Alanlar

Drama süreçlerinde gerçekleşen öğrenmenin ve sosyalleşmenin dışında, drama, güven ve kendine saygıyı geliştirir; bir grubun üyesi olmanın getirdiği toplumsal gizilgücü vurgular, iletişim ve problem çözme yetilerini geliştirir.

Edilginlik yerine katılımcı olma, bağımlılık yerine bağımsız olma, karar verebilme, yetkinleşme ve demokratikleşme yaratıcı dramanın kazandırabildiği diğer niteliklerdir.

Bu sayılan nitelikler dolayısıyla, yaratıcı eğitsel drama çalışmaları, örgün eğitimin her basamağında, yaygın eğitimde, dersler içinde bir öğretim yöntemi olarak ve ayrıca başlıbaşına bir alan olarak yer alabilmektedir.

Uzun yıllar sürmüş olan geçmişine baktığımızda önce eğitsel amaçlı kullanılmış, sonra

⁹ Norman, J., *Drama in Education : A curriculum for Change*, Oxford 1981, s.50.

¹⁰ Bolton, G., a.g.m., s.155.

¹¹ Vygotsky, L. S.: *Play and its Role in the mental development of the Child* (1.bas. 1933)," Bolton, s. 157.

tiyatro alanına da kaymış, şimdilerde ise nitelikli insan yetiştirmeyle ve sosyo-kültürel çalışmalarla ilgili olarak (ve ayrıca terapi amacıyla) ve pek çok türde gruba yönelik olarak uygulanmakta olduğunu görürüz.

Almanya, İngiltere, Avusturya, Finlandiya gibi ülkelerde, örgün eğitimdeki kullanımı yanında, tiyatro oyuncusu yetiştirmede ve özellikle çocuk tiyatrosu yapmak üzere eğitilenlere yönelik olarak, yaratıcı drama uygulamaları çok önemsenmektedir.

Ayrıca rehberlik ve danışmanlık hizmetleri alanı, özgür zamanlan değerlendirme alanı; sosyal çalışma uzmanlarına ve/ya da uzmanlarıyla yapılan çalışmalarda, yaşlılarla, müzelerde, gençlik klüpleriyle, kadın dernek ve klüpleriyle suçlularla, alkol bağımlılarıyla, zihinsel ve bedensel özürlülerle, içe kapanıklarla (otistikler), hastanelerde, ihmale ve istismara uğramışlarla, amatör ve profesyonel tiyatrocularla, reklamcılarla, iş adamı ve yöneticilerle vb. pek çok alanda drama çalışmaları uygulanmaktadır.

Özellikle gençler ve yetişkinlerle yapılan uygulamalarda, yaratılan yaşam durumları yoluyla çeşitli konuların irdelenmesi; anababa-çocuk ilişkileri, okul-veli ilişkileri, kent yaşamı ve sorunları, çevre sorunları vb. konularda iletişim, bilgilendirme, çare arama, çözüm bulma gibi amaçlara yönelinmektedir.

Bu çalışmalara oyuncuların, eğitimcilerin, sosyal çalışma uzmanlarının, çocuk eğitimcilerinin, çocuk gelişim uzmanlarının ve psikologların katılması sağlanmaktadır.

Yaratıcı Drama Çalışmasının Aşamaları ve Yöntemleri

En başta grubun yapısı önemli bir etkindir, ancak drama çalışmalarının aşağı yukarı oluşturduğu belli bir sıralama da bulunmaktadır. Önce gruba katılan üyeler çocuk oyunları, sosyal oyunlar vd. çeşitli yöntemlerle (malzemesiz olarak ya da top, çember ve akla gelebilecek çok çeşitli malzeme ile) bedensel ve dokunsal alıştırmalarla aralarında tanışır, etkileşim kurar ve belli bir uyum sağlarlar.

Drama çalışmaları süreci içinde genellikle birbirinden üslup açısından farklılaşan ve her çalışmada biri, birkaçı ya da tümünün yer aldığı dört tip uygulama yer alır:

1- Isınma ve Rahatlama Çalışmaları: (Güven kazanma, uyum sağlama, beş duyuyu kullanma, gözlem yetisini geliştirme, bedenini ve beynini duyumsama.) Bu aşama oldukça kesin kurallarla belirlenmiş olup, grup yönlendiricisi tarafından yürütülür.

2- Oynama: (Pantomim ve Rol Oynama) Belirlenmiş kurallar içinde özgürce oyun kurma ve bu oyunları geliştirme çalışmalarından oluşur. Yaratıcılık ve imgeleme boyutları özellikle işin içine girer.

3- Doğaçlama Çalışmaları: Daha az kesin olarak belirlenmiş bir süreç olup saptanan bir

konu ya da temadan çıkılır ya da saptanan bir hedefe doğru belli aşamalarla yol alınır. Bireysel ve grupsal yaratıcılığın en çok ön plana çıktığı çalışmalardır.

4- Oluşumlar: Bu süreç özellikle önceden hiç belirlenmemiş bir çıkış noktasından başlar. Sürecin nasıl gelişeceği ve nereye varacağı önceden belirsizdir.

Kimi zaman da çalışma bilinçli olarak bir gösterim niteliği taşıyabilir ve bir izleyici grubuna yönelik bir uygulama gerçekleştirilir.

Yukarıdaki uygulamalardan özellikle ısınma çalışmaları,

- a. Kendini tanıma (psşik ve bedensel açıdan),
- b. Karşısındakini tanıma (psşik ve bedensel açıdan),
- c. Karşılıklı iletişim (önce ikili iletişim) kurma,
- d. ikili iletişimden giderek daha çok kişili iletişim ve etkileşime geçme,
- e. Grup dinamiğinin doğması,
- f. Öykü anlatma, anıların anlatılması gibi sözellendirme (retorik) ve etkileşim çalışmaları,
- g. "Oynama aşamasına geçme" biçiminde süregelir.

Bu aşamaların herbirinin ya da birkaçının ardından tartışma açılır. "Ne yaşadınız?", "Neler hissettiniz?", "Nerede güçlük çektiniz?", "Nerede haz aldınız? gibi soruların katılanlarca yanıtlanması genellikle doyurucu bir özellik taşımaktadır.

Özellikle doğaçlama ve rol oynama çalışmalarında, yaratıcı bir yaklaşım içinde başka kişilerin davranış biçimleri, düşünme biçimleri, duyarlılıkları ve deneyimlerini yaşamak ve bunlarla ilgili eleştiri ve değerlendirmelerle kendi yaşamını daha bilinçlice düzenlemek son derece önemlidir.

Eğitsel yaratıcı drama çalışmalarının tiyatro sanatı ile özdeş olmadığı daha önce vurgulanmıştı. Eğitsel oyun, tiyatronun elementer bir biçimidir. Tiyatro sanatında olduğu gibi eğlendirmeye, toplumsal bazı iletiler vermeye, tutkuları sarsmaya ya da kamçulamaya veya tutkulardan arıtmaya yönelik değildir, amacı eğitseldir. Ancak, bu eğitim süreci içinde yukarıda sayılan eğlendirme, bilgilendirme, yüceltme, arındırma boyutlarına ayrıca ulaşılabilir. işte bu yaratıcı dramının estetik boyutunu ya da sanatsal katkısını oluşturan bir diğer yönüdür.

Ayrıca, müzik eğitimi nasıl bir konsere doğru yönlendirebilirse, drama çalışmaları da bir tiyatrosal gösterime varabilir.

Gene de bu tür bir gösterim okul tiyatrosu'ndan farklıdır. Çünkü Okul Tiyatrosu, dramatik eserlerin, öğretmenlerin yönetiminde öğrencilerle incelenmesi, geliştirilmesi, denenmesi ve sahnelenmesidir. Okul temsili de diyebileceğimiz bu çalışmalar, klasik sahneleme dışında pek çok formu kullanabilir: Figürler ve maskelerle tiyatro, kabare,

pantomim, okul operası, müzikal, dans, birlikte yüksek sesle okuma, konuşma korusu, hatta film ve video film ya da radyo oyunu gibi. Metinlerin yazar/öğretmen ve oyuncu/öğrenci ilişkisi içinde oluşturulması da mümkündür, izleyici kitlesi "oyuncu/öğrenci veli ve yöneticiler" olarak yapılırlar. Öğrencilere kendilerini velilere, öğretmenlere ve yöneticilere gösterme fırsatı yaratır, onlara estetik haz verir. Çalışmalar, yaratıcı drama biçiminde sürdürülüp, bedensel ve zihinsel etkileşim ve rol oynama olanaklarını alabildiğine kullanabilir. Sosyalleşmeyi olumlu yönde ve önemli ölçüde etkiler.¹² Fakat sonuç olarak dağıtılmış roller ve bu rollerin ezberlenmesi söz konusudur. Bir evreden sonra "yaratıcılık" arka plana itilmiş olur.

Yaratıcı Drama ve Psikodrama

Sıklıkla karıştırıldığını gördüğümüz psikodrama ve yaratıcı eğitsel drama arasındaki farka eğilmekte de yarar vardır.

Kişinin kendi bedenine, duygularına, düşüncelerine ve çevresinde olup bitenlere karşı bilinçlilik kazanması, yaratıcı drama gibi birçok başka grup etkinliğinin de amaçlarındandır. Gestalt yaklaşımı, Psikodrama vb. gibi. Psikodrama bir grup psikoterapisidir ve yaratıcısı Moreno'nun, kendiliğindenlik (spontanite) ve yaratıcılıkla ilgili kuramları esas alan görüşüne dayanır. Grup terapisi, sosyometri ve psikodrama gibi üçlü bir takımdan oluşur. Amacı "gerçeği" dramatik yöntemler kullanarak bulmaya ve incelemeye çalışmaktır. Bireylere başkalarıyla ilgili olarak gerçeklikte olmuş ilişkilerini gözden geçirme, bu ilişkilerde yaşadıkları sorunları anlama ve tanıma yetilerini geliştirme, alternatif çözümlerin farkına varma, bu seçeneklerden birini seçip, ona göre davranabilme yetisi kazandırmayı amaçlar.¹³

Yaratıcı Drama ise, "Çağrışımların, duyguların, bilgi ve deneyimlerin özgürleştiği bir ortamın sağlanması"dır.¹⁴ H. W. Nickel Tiyatro Sözlüğünde, eğitsel drama için "geniş kapsamlı bir öğrenme alanı" deyimini kullanmakta; "eğitsel drama"nın niteliklerini de şöyle tanımlamaktadır: "Rol oynamanın pedagojik olanaklarını kullanarak *dilsel ve sosyal öğrenmeyi* sağlar. Eğitsel amaçlıdır". Bunu biraz açarsak, yaratıcı drama, bir kavramın, bir ders konusunun, bir metnin daha iyi anlaşılır kılınması, bireyce ve grupça özümseme içsel yaşantıya dönüşmesi, gözden geçirilerek, üzerinde düşünülerek dışa vurulmasıdır. Böyle bir grup çalışması süreci içinde "yaşayarak öğrenme ve bilgi edinme"nin yanısıra, sözel anlatımın

(13) ¹² Nickel, N.W.: "Schuldrama" maddesi, Theaterlexikon (Brauneck-Schneilin) (derl.), Hamburg 1986, s. 777.

(14) ¹³ Kaner, Sema : "Psikodrama-Kuram, Teknik ve Araçlar", A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, Ankara 1991, s 457.

(15) ¹⁴ Müller-Draste ve Schmuck (derl.) : 1991. Theaterpädagogik in Deutschland, Frankfurt, s.7.

gelişmesi ve toplumsallaşmanın sağlanması baş sıralarda yer almaktadır.

Kısaca şöyle diyebiliriz. Psikodrama psiko-sosyaldır, öznellik ve özneyi önemser, bilişsellik özneye yöneliktir. Sağaltımsal (terapik) boyutu önemlidir.

Yaratıcı Drama ise başlıca toplumsal ve toplum bilimsel olgulara yöneliktir, sosyo-psikolojiktir, toplumdaki olay, olgu ve oluşumları irdeler: öznellik, "özgünlük ve özgürlükler" açısından önemlidir, çerçeve sosyaldır. Sosyal öğrenme, ürün veren bir yaratıcılık ve sosyal iletişim en önemli boyutlarıdır.

Yaratıcı Dramanın Kimi Ülkelerdeki Yaygınlığı

Yaratıcı drama İngiltere'de okul öncesi eğitimde ve ileri yaşlarda da herkesin katılabileceği kurslarda, *bir öğretim yöntemi* olarak yaygındır, ilköğretimde özellikle İngilizce derslerinde ve diğer derslerde bir öğretim yöntemi, ortaöğretimde ise ayrı bir ders ve disiplin olarak yer almaktadır. Okul öncesi eğitim veren kurumlara ve ilk öğretime öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullarda ise yaratıcı drama bir **zorunlu** derstir. Orta öğretime öğretmen yetiştiren fakültelerde yaratıcı drama bir ana bilim dalı olarak yer almakta ve burada drama öğretmenleri yetişmektedir.¹⁵

Federal Almanya'da bir eğitim öğretim yöntemi olarak okul öncesinde oldukça yaygın kullanımı olan drama, ilköğretimde proje çalışmaları içinde özellikle önemli yer tutmaktadır. Bazı federe devletlerde "canlandırmacı oyun (darstellendes Spiel)" adıyla yenilerde zorunlu/seçimlik dersler olarak yer almaktadır. Öğretmen yetiştiren programlarda eski Doğu Almanya'da zorunlu bir ders iken yeni intibak programında bu durum değişmiştir. Şu anda 2-4 yıllık drama (tiyatro) pedagojisi eğitimi vererek çeşitli branşlarda, ama özellikle öğretmenlikte kullanılmak üzere tiyatro pedagogu yetiştiren yükseköğretim kurumlarına bağlı enstitüler bulunmaktadır. Bu bağlamda Berlin Pedagoji Yüksek Okulunda 1969'da Tiyatro Pedagojisi alanı açılmış, sonraki yıllarda Berlin Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda aynı adla bir Enstitü kurulmuştur.

Bağımsız Tiyatro Pedagojisi merkezlerinde de (Lingen, Hannover, Bremen, Hamburg, Köln, Münich, Stuttgart, Ulm, vd. gibi) drama pedagogu yetiştirilmekte, bu eğitimi alanların çoğu eğitim öğretime ya da çocuk tiyatrosuna yönelmektedir.

İsviçre'de Zürih Konservatuarında 1972' den bu yana 4 yıllık eğitim veren bir bölüm bulunmaktadır. Mezunları, özellikle çocuk ve gençlik tiyatrolarında ve değişik gruplarla

¹⁵ Ömeroğlu, Esra: "Yaratıcı Drama Eğitiminin İngiltere'de Okulöncesi Eğitimde Kullanılmasıyla İlgili Bir İnceleme", **YA-PA 7. Okulöncesi Eğitim ve yaygınlaştırılması Semineri**, Eskişehir, YA-PA Yayınları, İstanbul, 1991, s. 89

yaratıcı drama çalışmaları yapılan alanların yanısıra kantonlardaki Rehberlik ve Danışmanlık Merkezlerinde de çalışmaktadırlar.

Avusturya'da Mozarteum Yüksekokuluna bağlı Oyun ve Tiyatro Pedagojisi Enstitüsü ile Orff Enstitüsü de aynı konuda mezun vermektedir. Daha pek çok ülkede bu konuda gelişmeler bulunmaktadır. (İsviçre'li Felix Rellstab bu konuda uzman öğretim üyesidir ve Manila'da bir merkez kurmak üzere çağrılmıştır).¹⁶

Türkiye'de de çeşitli yükseköğretim kurumlarında (eğitim uzmanı, çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları, tiyatrocu ve tiyatro bilimcisi yetiştiren fakültelerde) lisans ve yüksek lisans dersleri olarak okutulmaya başlanmış bulunmaktadır. özellikle Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana bilim Dalında yaratıcı dramaya ilişkin bir kaç yüksek lisans ve 1 doktora tezi yapılmış durumdadır 1990'da Ankara'da kurulmuş olan Çağdaş Drama Derneği'nin açtığı kurslar da eleman yetiştirmekte, büyük çoğunluğu okul öncesi eğitimcisi olan kursiyerlerin zaman içinde her eğitim basamağından ve çeşitli başka mesleklerden de gelenlerden oluşması önemlidir Kursiyerlerin katıldıkları bu kursları, Derneğin iki yılda bir düzenlediği uluslararası seminerlerle pekiştirmeleri söz konusu olmaktadır, 1996 yılından başlayarak drama çalışmaları yönlendiricisi (drama lideri) olmak isteyenlerin belli bir toplam saat süresini doldurduktan sonra bitirme ödevi ya da bitirme tezi gibi bir çalışmayla bir kollokyuma girmeleri, ayrıca aynı jüriye bir uygulama modeli gösterimini sunmaları gereği öngörülmektedir.

Gene 1996 yazında MEB'nın açacağı 7 hizmet-içi kursta 610 başlıca okulöncesi ve branş öğretmenine "Drama ve Yaratıcılık" ve/ya da "Drama-Oyun-Resim ve Müzik" adı altında eğitim verilecektir.

Tiyatro Pedagogu Oyuncularla Eğitim İşbirliği Modeli

1 Temmuz 1977 ile 31 Aralık 1979 tarihleri arasında B. Almanya'da gerçekleştirilmiş bulunan bir Deneme Modeli "Sanatçılar ve Öğrenciler" adını taşıyordu. Koordinatörlüğü Remscheid Akademisi yüklenmiş, deneme Bonn'daki Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından (Bundesminister für Bildung und Wissenschaft) desteklenmişti. Uygulamaya başlamadan önce, 35 tiyatro oyuncusuna Remscheid Akademisince Kasım 1976 ile Ocak 1977 arasında düzenlenen bir yoğun kurs ile pedagojik uygulama alanları hakkında bilgiler

¹⁶ Essen kentinde, Temmuz 1991'de düzenlenen Dünya Tiyatro Şenliği içinde yer alan Tiyatro Pedagojisi ile ilgili açık oturum ve öncesindeki görüşmelerden notlar.

verilmişti.¹⁷

Model çalışmalarına Hamburg'daki çeşitli düzeylerdeki hemen tüm okullar (ilköğretim okulları ile liseler) ve 9 kentten 57 okul katılmış, bu okulların haftalık programlarında 1 ya da 2 ders saati yaratıcı dramaya ayrılmıştı. Yaklaşık olarak 400 öğrenci drama çalışmalarına katılmış, tiyatrocular yaklaşık haftada 14 saat ders vermişler ve okullarda başlıca Almanca (anadili), "dünya ve çevremiz (sosyal bilgiler)", "sanat/görsel iletişim" dersleri ile "din" ve "iş" dersi öğretmenleri birlikte çalışmışlardır.

Bu çalışmalar süresince kitle iletişim araçları konuya haber ve inceleme olarak geniş yer vermişlerdir. Bazı kentlerde öğretmenler de ayrıca tiyatro konularında hizmetiçi eğitimden geçirilmişler, kurslar "Okul ve Ders ile Drama", "Özgür Zamanları Değerlendirme ve Drama ve Tiyatro", "öğretmenlere Hizmet eden Tiyatro Çalışmaları" adı altında açılmıştır.

2,5 yıl süren bu deneme modelinden sonra pek çok okul bu tür çalışmalar için istemde bulunmuş, bekleme listeleri oluşmuştur. Özellikle öğrenciler bu çalışmaları çok olumlu bulmuşlardır. Yapılan anketlerde öğrencilerin özgür zamanlarında da drama çalışmaları yapmak istedikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin ilgisi çok büyük olmuş, bazıları oyunlara da katılmış, özellikle de derslerinde dramayı yeni bir öğretim yöntemi olarak kullanma istekleri doğmuş, bu konuda yüreklenmişlerdir.

Bu model çalışma konusunda daha ayrıntılı bilgiler, kitabımızın 7-11 sayfaları arasında "Sanat ve Yaratıcılık Eğitimi olarak Tiyatro" başlıklı 1986 tarihli yazımda yer almıştır. Orada öğrencilerin, tiyatrocular ve drama pedagoglarının ve öğretmenlerin, kendileriyle gerçekleştirilen görüşme ve anketlere verdikleri yanıtların bir dökümü olmaktadır.

Öğretmenlerin kendi yaşantılarına ilişkin görüşlerini özetleyecek olursak, kendi alan derslerini nasıl işleyebileceklerine dair pek çok yeni düşünce geliştirdiklerini, sosyal öğrenme'nin gerekliliğini bir kez daha açıkça kavradıklarını, deneme çalışmalarından sonra, derslerinde grup çalışmalarına çok daha fazla yer vererek, kendilerini sıkça kaptırdıkları kimi telaş ve kaygılardan kurtulduklarını belirtmişlerdir.

- *öğretmenlerin deneme modeli ile ilgili olarak, öğrencilerde gözlemledikleri hususlarda şöyledir:* Proje çalışmasını öğrenciler açısından çok etkileyici bulan öğretmenlerin açıklamalarına göre, her sınıfta en az 2 ya da 3 öğrencinin "kendilerini algılayışlarında" değişiklik olduğu, kendilerine güvenlerinin arttığı, en önemli olarak da, sınıf ortamı ve topluluğunda rollerinin değiştiği ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de Neler Yapılabilir?

Ülkemizde eğitim çevrelerinde artık sıklıkla telaffuz edilmeye başlanan yaratıcı eğitsel drama, "dramatizasyon" adı ile bir zamanların öğretim yöntemi olarak da bilinmekteydi. Ancak bu konuda da değişen konsept, yaratıcı dramayı hem çok daha geniş bilgi isteyen disiplinlerarası bir eğitimden geçmesi gereken öğretmen ve uzmanlarca verilmesi gereken bir eğitim ortamı ve alanı olarak değiştirmiş, hem de öğretim yöntemi olarak da, öğretmen yetiştiren yüksek eğitim kurumlarında öğretmen adaylarına öğretilmesi gereken zorunlu bir ders durumuna getirmiştir. Yaratıcı drama tek başına ve çok yönlü bir disiplin olmuştur.

Okulöncesi eğitimcisi yetiştiren yüksek eğitim kurumlarının bir bölümünde lisans ve lisansüstü bir ders olarak okutulmakta olan yaratıcı drama, sınıf öğretmenliği bölümlerinde zorunlu bir ders olarak okutulmalıdır. Ayrıca öğretmen yetiştiren tüm eğitim kurumlarında da zorunlu bir alan olmalıdır. Öğretmenlik sertifikası programlarında da yer alması gereklidir. Çünkü hem başlı başına yaratıcılığı geliştiren bir alan olarak, hem de bir öğretim yöntemi olarak işlevselliği ve önemi, eğitim reformunu yapmış pek çok ülkede artık anlaşılmış durumdadır.

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde, Resim ve Müzik Bölümlerinin yanında, "Gösterim Sanatları ve Drama" Bölümü de açılmalıdır. Böylece bu liseler adlarına yaraşır bir bütünlüğe kavuşmuş olurlar.

Ayrıca hizmetiçi eğitimle öğretmenlere yaratıcı drama tanıtılmalı, öğretim yöntemi olarak kullanabilmeleri sağlanmalıdır. Henüz drama öğretmeni yetiştiren tam bir yüksek eğitim programı olmadığından, Ankara'daki Çağdaş Drama Derneği'nin, kurulduğu 1990 yılından bu yana daha önceden yetişmeye başlayan, içinde özellikle okulöncesi eğitimci, sosyal çalışmacı ve psikologların bulunduğu büyükçe bir grup şu anda bu alanı tanıtmaya uğraşı içinde bulunmaktadır ve Derneğin kurucu üyesi ve ilk üyelerini de oluşturmuşlardır, düzenli biçimde açtığı temel ve ikinci aşama kursları resmiyet kazanmalı, devlet desteğiyle, öngördüğü daha ileri ve geliştirici kursları gerçekleştirebilmelidir. Bunun için tatilde boş duran okulların uygun mekanlarından yararlanılabilmeli; bu konuda da Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılabilir.

Eğitim sistemimizde yeniden yapılandırılması gereken alanlardan biri olan sanat eğitimi alanı da drama dersinin konulması ile bütünleşmiş bir nitelik kazanacaktır. Sanatla, sanatın her dalıyla ve her biçimiyle çocuklarımız ne kadar erken tanışırsa, o kadar hoşgörülü, sanat konusunda bilgili, yaratıcı ve donanımlı olurlar, sosyokültürel kimliklerini o denli güçlü yapılandırır. Yalnızca ekonomik alandaki kalkınmaya değil, kültürel alanda da kalkınma gereksinmesine önem verilmelidir.

Yazarın Konuya ilişkin Diğer Makale, Bildiri ve Çalışmaları

- "Sanat ve Yaratıcılık Eğitimi Olarak Tiyatro" A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Dergisi, Cilt:18, Sayı: 1-2, Ankara, 1986, s.99-112.
- "Eğitimde Yaratıcı Drama", A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Dergisi, Cilt:23, Sayı: 2, Ankara 1990, s. 573-582.
- "Resim İş öğretiminde Yaratıcılık (Tüm Beyinsel Yaratıcılık)" *Resim-İş öğretimi ve Sorunları*, TED 10-11 Mayıs 1990 öğretim Toplantısı, TED Yayını, Ankara 1990.
- "Eğitim-Öğretimde Yaşayarak öğrenme Yöntemi ve Estetik Süreç olarak Yaratıcı Drama" *Eğitimde Nitelik Geliştirme Sempozyumu*, Kültür Koleji, 13-14 Nisan 1991, İstanbul, s. 261-266.
- "Yaratıcı Drama-Eğitsel Boyutları", Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğit. Fak. 1. *İzmir Eğitim Kongresi*, 25-27 Kasım 1991
- "Sanatta Yaratıcılık, Oyun, Drama", *Yaratıcılık ve Eğitim*, TED XVII. Eğitim Toplantısı, 25-26 Kasım 1993, Ankara.
- (Derleyen) Drama ve Öğretim Bilgisi, Türk Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:5, Ankara 1994.
- (Edisyon) *Eğitsel Etken Olarak Güzel Sanatlar- Sanat Eğitimin Geleceği* 20-22 Ekim 1994 Semineri, Türk Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:8, Ankara 1995.
- "The Development of Educational Drama in Turkey" in: *STAGE of the Art*, Vol.7, No:4, Summer 1995, American Alliance for Theatre and Education, p.32.34.

